

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Birutė Žaganevičienė
RG-50.473*0134

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Laba diena.
Birutė Žaganevičienė: Laba diena.
Alicija Žukauskaitė: Dėkoju jums, kad sutikote su mumis pasišnekėti.
Birutė Žaganevičienė: Prašau.
Alicija Žukauskaitė: Gal galėtumėte prisistatyti, koks jūsų vardas, pavardė?
Birutė Žaganevičienė: Birutė Žaganevičienė.
Alicija Žukauskaitė: O kuriais metais jūs esate gimusi?
Birutė Žaganevičienė: 1931.
Alicija Žukauskaitė: O kur?
Birutė Žaganevičienė: Naumiestyje.
Alicija Žukauskaitė: Kudirkos Naumiestyje?
Birutė Žaganevičienė: Taip.
Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar prieš karą Kudirkos Naumiestyje buvo daug žydų?
Birutė Žaganevičienė: Daug.
Alicija Žukauskaitė: Ar jūs pažinojote kai kuriuos?
Birutė Žaganevičienė: Yra, kuriuos ir pažinojau. /techninė pauzė/

Alicija Žukauskaitė: Laba diena. Dėkoju jums, kad sutikote su mumis pasišnekėti. Gal galėtumėte prisistatyti, koks jūsų vardas, pavardė?
Birutė Žaganevičienė: Birutė Žaganevičienė.
Alicija Žukauskaitė: O kur jūs gimėte?
Birutė Žaganevičienė: Kudirkos Naumiestyje.
Alicija Žukauskaitė: Kada?
Birutė Žaganevičienė: 1931.
Alicija Žukauskaitė: Papasakokite, ar prieš karą Kudirkos Naumiestyje buvo daug žydų?
Birutė Žaganevičienė: Buvo daug.
Alicija Žukauskaitė: Pažinojote?
Birutė Žaganevičienė: Pažinojau. Nevisus, bet pažinojau.
Alicija Žukauskaitė: Ar teko matyti, kas atsitiko su tais žydais, kai prasidėjo karas?
Birutė Žaganevičienė: O praėjo kiek laiko, tai paskui vokiečiai pirma surinko vyrus toj gatvėj, kur mes gyvenom. Mes ten stovėjom ant kampo. Surinko žydus vyrus, paskui juos varė ant žydų kapų. Ten buvo toks kluonas, į tą kluoną suvarė, ir paskui naktį girdėjom, kaip šaudė.
Alicija Žukauskaitė: Tai juos surinko jūsų gatvėje?
Birutė Žaganevičienė: Mūsų gatvėje ant kampo, Vytauto gatvėje, paskui juos varė, mes nežinojome, kur. Dar ten moteris davė skrandas (striukes), kad nesusaltų, galvojo, kad varo durpių kast. Tokia kalba buvo Naumiestyje.
Alicija Žukauskaitė: Ar tai buvo netoli jūsų namo?
Birutė Žaganevičienė: Nu, toj pačioj gatvėj, netoli.
Alicija Žukauskaitė: Jūs matėt, kaip juos surinko?
Birutė Žaganevičienė: Mačiau. Mes žiūrėjom atsistoję, tik nežinojom, kas čia bus, kaip vaikai. O paskui supratom, kai jau pasileido šūviai naktį, kai sutemo, ir paskui visi suprato, kad šaudė žydus.
Alicija Žukauskaitė: Ar galėtumėte nupasakoti, kas juos rinko?
Birutė Žaganevičienė: Ten buvo ir vokiečių, ir lietuvių, man atrodo. Vokiečių tai tikrai buvo, nes šnekėjo vokiškai.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: O iš kur žinote, kad lietuvių ten buvo?
Birutė Žaganevičienė: Už tai, kad aš mačiau, ir šnekėjo dar tarp savęs.
Alicija Žukauskaitė: Matėt tuos lietuvius ir jūs juos pažinot?
Birutė Žaganevičienė: Nu, kad taip pažinot visus, nekreipiau dėmesio aš tada. Paskui, kai jau visus varė šaudyt, tai jau paskui šnekos pasklido po visą Naumiestį, tai buvo tokių, kuriuos aš pažinojau.
Alicija Žukauskaitė: Tai buvo naumiestičiai?
Birutė Žaganevičienė: Naumiestiečiai.
Alicija Žukauskaitė: Gal pavardes prisimenate?
Birutė Žaganevičienė: Prisimenu. Gudiškis buvo, Lapinskas buvo. Gudiškis, Lapinskas... Skaisgirys toksai buvo. Paskui Laurinaitis buvo, Jurkšaitis buvo, a... Stankevičius buvo. Va, tai šituos visus žinau.
Alicija Žukauskaitė: O kaip buvo apsirengę tie lietuviai?
Birutė Žaganevičienė: Nu, žinot, negaliu pasakyt. Man atrodo, ar jie tik ne civiliai buvo? Gal su vokiečių uniforma, šito neatkreipiau dėmesio, aš tik žiūrėjau, kaip varo, verkia visos moterys, vaikai ir merginos, visos verkia. Aš į juos visai dėmesio nekreipiau, tik žinau, kad jie buvo.
Alicija Žukauskaitė: O tas skrandas vyrams bandė duoti žydų moterys?
Birutė Žaganevičienė: Taip, žydų moterys lygiai ant pačio kampo, kur eina kelias.
Alicija Žukauskaitė: O sakykit, tuos žydus vyrus rinko iš jų namų?
Birutė Žaganevičienė: Iš namų, tiesiai iš namų.
Alicija Žukauskaitė: Ar jūs matėt, kaip iš namų vedė?
Birutė Žaganevičienė: Mačiau. Toj pačioj gatvėj gyvenom, ir ant kampo, ką čia nematysi.
Alicija Žukauskaitė: Ar tie lietuviai buvo ginkluoti?
Birutė Žaganevičienė: Tada – ne.
Alicija Žukauskaitė: O vokiečiai?
Birutė Žaganevičienė: Jie pistoletus gal turėjo. Bet vokiečiams nieko nereikėjo, jų ir taip visi bijojo.
Alicija Žukauskaitė: Ar tarp tų žydų matėt pažystamų vyrų?
Birutė Žaganevičienė: Garbarskis buvo, žinau, o kitų pavardžių nežinau. Aš tik žinau tas moteris, tas pavardes žinau kai kurių.
Alicija Žukauskaitė: Naktį, sakėt, pradėjo šaudyt. Kada naktį?
Birutė Žaganevičienė: Kai sutemo, kai aptyko, jau laikas žmonėms miegot, prasidėjo. Girdisi, juk nuo tos gatvės žydų kapinės visai netoli, kur mes gyvenom.
Alicija Žukauskaitė: Ten buvo istorinės žydų kapinės?
Birutė Žaganevičienė: Taip, jų kapinės, ir dabar jos yra.
Alicija Žukauskaitė: Ar jūs buvote nuėję į tą vietą kitą dieną?
Birutė Žaganevičienė: Kaip nenuėisi? Buvom. Ten ir lietuviai buvo sušaudyti, paskui vokiečiai sušaudė lietuvius komunistus. Šalia, į tą pačią duobę, sakė, patys turėjo išsikasti duobę. Taip kalba, o ar taip buvo, ar ne, nežinau.
Alicija Žukauskaitė: Ir ką jūs pamatėte kitą dieną?
Birutė Žaganevičienė: Nu, užkasta, susmukę bišktyt. Užkasta.
Alicija Žukauskaitė: O ta duobė didelė buvo, ar maža, ar kokია?
Birutė Žaganevičienė: Nu, jau ta duobė turėjo nemaža būt, užtai kad vyrų visgi buvo, vis tiek buvo vyrų... Visai kur senukai buvo, tai tuos ne, su vežimais vežė, su ilgom kripėm. O moterys, senos ir maži vaikai, tai su vežimais, o kur jaunos, ėjo paskui.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Tai čia vyko kada?

Birutė Žaganevičienė: Kai sušaudė vyrus, tai po kiek laiko ir moteris. Tik neatsimenu...

Alicija Žukauskaitė: O po kiek maždaug laiko galėjo tas būti?

Birutė Žaganevičienė: Nu, kad šilta buvo. Tai vasarą, vasarą, be abejo. Vasarą, man atrodo, kad visi vaikščiojo lengvai apsirengę. Šitoj gatvėj buvo daug žydų.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jūs matėt, kaip varė tas moteris?

Birutė Žaganevičienė: Nu, matėm, mes laukėm.

Alicija Žukauskaitė: Laukėt?

Birutė Žaganevičienė: Taip, susėdę gale šitos gatvės. Susėdę laukėm gal kokia porą valandų. Paskui su mama sakom, einam, jau nusibodo laukt. Pradėjom eit ir išgirdom, kad jau verkia, rėkia. Tai mamą palikau, atgal grįžau, tai mačiau, kaip varė.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, iš kur jūs žinojot, kad juos varys?

Birutė Žaganevičienė: O kaip nežinosi, jeigu vyrus sušaudė? Taigi matėm, kaip į vežimus krauna. Aš stovėjau ant gatvės, tik ne ant šitos, o kaimynystėj. Kita gatvė, Dariaus ir Girėno dabar vadinasi. Tai aš ant kampo stovėjau, mūsų neleido eit pro šalį, į pačią gatvę, tai aš mačiau, kaip į vežimus krovė.

Alicija Žukauskaitė: Kas krovė į vežimus?

Birutė Žaganevičienė: Patys krovėsi, patys žydai. Ten paskui toliau ar ten lietuvis buvo, ar ten vokiečiai buvo, man atrodo, kad lietuviai, tik nežinau, kas, tai dar vežimuką paėmė. Su vaiku norėjo vežimą įkelt. Tai tą vaiką paėmęs atgal atmetė tai moteriai, o tą vežimuką kaip stūmė į sieną, net atsimušė. Tuščią.

Alicija Žukauskaitė: Kaip suprasti – krovėsi? Jos daiktus krovė?

Birutė Žaganevičienė: Daiktus. Jie melavo, kur jas veža. Melavo, nesakė, kad veš sušaudyt, nesakė to. O po to sušaudymo mes ėjom į mišką būktai (tarsi) aviečiaut ir mes užtikom tą duobę. Jau susmukusią. Ir ant pušies aukštai plaukai su mėsos gabalu, garbanoti plaukai. Buvo tokia žydelkaitė labai graži, vardą, pavardę pamiršau, dar nuotraukų jos turėjau. Kai degė tie namai, visos nuotraukos sudegė, ir mūsų, ir tų žydų draugų, kiek aš jų turėjau. Viskas sudegė.

Alicija Žukauskaitė: O kodėl jūs manot, kad tie plaukai būtent tos žydelkaitės?

Birutė Žaganevičienė: O ką ten šaudė, tik žydus šaudė, daugiau nieko. Tai kaip gali nežinot?

Alicija Žukauskaitė: Moteris šaudė kitoj vietoj, negu vyrus?

Birutė Žaganevičienė: Kitoj. Buvo vyrų, bet jau senukai. Vyrus ant žydkapių, o tas moteris Paražnių miške. Ir dabar stovi paminklas, kur ta duobė susmukus akmenys aplinkui apdėti, (parašyta) kad toj vietoj sušaudyti žydai. Paskui, manęs jau nebuvo, aš jau buvau Sibire, iškasė ir ant žydkapių suvežė, palaidojo. Tai jau prie rusų čia taip buvo. Prie vokiečių tai ne.

Alicija Žukauskaitė: Kai tie vežimai važiavo su tom moterim, vaikais ir senukais, ar jūs buvote visą laiką, kol jie pro jus pravažiavo, jūs juos visus matėt?

Birutė Žaganevičienė: Mačiau, tik nežinau, keli vežimai buvo. Toj gatvėj mačiau vieną tą vežimą. O tai juk iš visur vežė. Paskui mums liepė eiti namo, sako, eikit, vaikai, čia nežiūrėkit. Mes ir nesusigaudėm.

Alicija Žukauskaitė: Moterys lietuvės?

Birutė Žaganevičienė: Lietuvės, lietuvės. Čia visi pažinojo (žydus) ir draugų turėjo.

Alicija Žukauskaitė: O tuos vežimus lydėjo kokia nors sargyba?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Birutė Žaganevičienė: Ėjo paskui. Žydelkos, jaunos, ėjo paskui vežimus, moterys, kurios gali eit, tai tos ėjo paskui, ir paskui, kai pasuko į tą mišką, tai, man atrodo, kad jos pačios suprato. Bet rėkė, visą kelią verkė, net labai jos verkė. Gal nuojauta kokia nors buvo, vis tiek manė, kad ne į gerą pusę viskas eina.

Alicija Žukauskaitė: Ar jas lydėjo kokia sargyba?

Birutė Žaganevičienė: Lydėjo, aišku.

Alicija Žukauskaitė: Ar tai buvo tie patys, kur ir vyrus?..

Birutė Žaganevičienė: Taip, stovėjo sargyba. Tratino, kad kulkos lėkė. Brolis netoli miško dirbo, gyveno kaime, bet jis irgi jaunas buvo, už mane du metus jaunesnis, tai parvažiavo su dviračiu namo, tai parsivežė kanutę (metalinis indelis pienui), toj kanutėj kiaušiniai ir nuotrauka tos žydelkaitės, kur sakiau, graži tokia. Jis manė, kad šaudo, kad čia pas mus karas. Sako, kulkos tik lekia, kulkos tik švilpia, tai sako, kai tik pradeda šaudyt, tai aš taip ir gulu į grabę (griovį). Ir tik durys supyškėjo, įlekia jis, sako, o jetau, kas čia darosi, vokiečiai šaudo. Paskui mes pasakėm, kad vokiečiai šaudo žydus. Ale, sakau, Juozuk, Jankelių nėra, tavo draugų. Tiek verkė, dar čia nuotrauka, va, brolio, vaikas visai. Tai kad verkė, kad Jankelių nėra, jo geriausi draugai. Tie vyrai užaugę, o jis tik vaikas. Kad duoda su arkliais važiuot, tai kur važiuoja, sako, Juozai, ateik. Ir jis važiuoja į laukus su jais. Tai tiek rėkė (brolis), sako, aš maniau, kad jus visus šaudo. Sako, tiek lekia kulkos. Tos kulkos gal ir lėkė. O tie, kurie prie miško gyveno, gal kilometras, gal mažiau, nežinau...

Alicija Žukauskaitė: O koks kaimas artimiausiai buvo prie šito miško?

Birutė Žaganevičienė: Ten buvo Juodupėnai, Puodiškiai buvo. Juodupėnai buvo 6 km nuo mūsų, o Puodiškiai koks kilometras arčiau.

Alicija Žukauskaitė: O Keturkaimis?

Birutė Žaganevičienė: Keturkaimis čia tiesiai važiuojant į šitą galą, tai irgi tas miškas prieina, galas to miško, bet ne toj pačioj vietoj, bet per vidurį. Mes čia vieną vasarą buvom grybaut, tai užtikom tą duobę jau iškastą, tik akmenys buvo apdėti aplink. Sakau, tai šitoj vietoj žydai (buvo sušaudyti), su vyru buvau, paskui, kai išėjo į kelią, žiūrim, ir paminklas stovi. Aš buvau nemačius to paminklo. Kokie tik keli metai atgal aš tą paminklą pamačiau.

Alicija Žukauskaitė: Kaip tai suprasti – duobė iškasta?

Birutė Žaganevičienė: Žydai buvo iškasti. Prie rusų žydai buvo, šitą... Aš jau iš Sibiro buvau grįžus.

Alicija Žukauskaitė: Tai juos perlaidojo?

Birutė Žaganevičienė: Perlaidojo ant žydų kapų. Juos visus. Buvo kalkėm, sakė, apipilti, balti visi tokie. Buvo (tokių), kurie pabėgo. Dar vieną po karo parvažiavę sutikom. Mama. Pažinojo mamą, sako, Marytėle, ateik. Sakau, kas ten jus šaukia? Pasakė pavardę, vardą, bet aš (dabar) nežinau. Sako, žydas, geras pažystamas. Tai, be abejo, jis pabėgo. Žydelkaitė pabėgo tokia. Paskui daktaras Greusmanas (Grosmanas) buvo, tas persikrikštijo, tai buvo jo mama, sesuo, vaikai, tokia Liuba. Tada baisiai šalta diena buvo. Sako, daktarą Greusmaną paliko, sakau, tai gerai. Jis anginos operacijas darydavo, jis labai geras daktaras buvo. Tie namai dideli ant kampo prie bažnyčios – tai jo visi tie namai, paskui ten mokykla buvo prie vokiečių, užtai kad rusų belaisviai buvo mokykloj (įprastoj). Nugi žiūriu, einu per skverą, nugi žiūriu – vežimas važiuoja, Greusmanas sėdi, sesuo jo, du vaikučiai, berniukas su mergaite, ir ta Liuba sėdi. O paskui (iš paskos) du

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

vokiečių karininkai važiuoja, pistoletai įdėti. Su brička (puskariete) tokia. O, tu Viešpatie, kaip aš išsigandau, bėgau tekina. Nuvežė čia visai netoli į Kataučizną ir sušaudė.

Alicija Žukauskaitė: Atskirai nuo kitų, kitoj vietoj?

Birutė Žaganevičienė: Kitoj, kitoj. Ten žmonės šalia gyveno ir matė, kaip vežė, ir kiti vachtavo (stebėjo), be abejo, taip sakė, kad būktai patys turėjo sulipt į duobę, tai ta moteris būktai apkabino vaikučius, ir sušaudė. Tai paskui kada juos užkasė, tai ant medžio kryžių išpjovė su peiliu, ba jis buvo persikrikštijęs, Greusmanas. Toks nedidelis žmogus, toks puikus labai buvo. Ateidavo maudytis į mokyklą, kai mama dirbo mokykloje. Jau jis toks būdavo...

Alicija Žukauskaitė: Tai jį vežė su vežimu...

Birutė Žaganevičienė: Su vežimu, o su brička, tokia, žinot, jau poniška, kaip sako, tai du vokiečiai važiuo. Karininkai. Cigarus tik rūko atsisėdę. Tiek bijojau, bet iš tolo ėjau, nusiduodu, kad nežinau, nematau, - visi bijojo.

Alicija Žukauskaitė: O tie karininkai kokius ginklus turėjo?

Birutė Žaganevičienė: Čia įsikišę į kišenes. Kam jiems reikia tų automatų? Du važiuo ir šaudė. O kas jiems čia yr? Mes jų irgi bijojom. Manot, kad mes jų nebijojom? Tie kareiviai, belaisviai, prašo duonos, tai neši pasikišęs po pažasčiai, žiūri, kad nematytų, ir paduodi tiems kareiviams. Tai vieną prūsą (vokietį) gerą numačiau. Toks jau nejaunas buvo. Atėmė iš manęs tą duoną, tai aš galvoju, dabar čia man bus... Bėgau tekina namo. Bet aš galvą iškišus žiūriu, ką jis darys, ar jis valgys? Atidavė kareiviams.

Alicija Žukauskaitė: Apie kokius kareivius jūs kalbate?

Birutė Žaganevičienė: Rusų kareiviai, belaisviai, buvo prie vokiečių.

Alicija Žukauskaitė: Kur jie buvo?

Birutė Žaganevičienė: Buvo mokykla visa užgrūsta, paskui buvo čia žydų škala, bažnyčia, kaip sakoma, šitos gatvės gale, čia buvo pilna, čia daugiausia mačiau, kaip negyvus nešė, iš bado numirusius su nasilkom (neštuvais), ir paskui lageris buvo padarytas tų belaisvių. Mūsų gatve vesdavo didžiausią koloną į Vokietiją dirbti, ir nuveda, parveda. Kai nemato, tai mes ką nors paduodam.

Alicija Žukauskaitė: Jus varinėjo kas?

Birutė Žaganevičienė: Vokiečiai, tik vokiečiai. Jau tie su šautuvais buvo.

Alicija Žukauskaitė: Ir kiek laiko buvo tos stovyklos?

Birutė Žaganevičienė: Tos stovyklos buvo, kol pradėjo vokiečius grūst atgal. Jau kai pradėjo trauktis iš Vilniaus ponai, kaip juos vadino, ba rusas jei užims, tai jiems bus galas. Jiems bus lageriai, kalėjimai, - taip ir buvo. Tai jie visi traukėsi. O tie kareiviai... Aš nežinau, bet be galo daug jų ant žydkapinių palaidota. Paskui, kai vokietis pradėjo šaudyt, tai bėgo pro mūsų gatvę vienas rusų karininkas. Paskui, kiek jų čia Naumiesty buvo, visus suėmė į belaisvę.

Alicija Žukauskaitė: O tada, kai jūs nešėt tą duoną ir vokietis atėmė tą duoną...

Birutė Žaganevičienė: Paprašė iš manęs tos duonos, o aš buvau buterbrodą padarius. Bile aš viena taip dariau, daug kas taip darydavo. Tai aš vaikštau ant šen, ant ten, tai jis suprato, kad aš kažką noriu paduoti. Tai iš manęs jis paėmė, reiškia, prašo, duok. Tai aš jam padaviau ir atsistojus žiūriu, ką jis darys, ar jis suvalgys pats, ar jis atiduos. Atidavė tam kareiviui.

Alicija Žukauskaitė: O jūs po to dar nešėt?

Birutė Žaganevičienė: Nešiau, nešiau. Kada tas pats kareivis stovi, tada nešu, kitų bijojau, ką aš žinau, ką gali su manim padaryt. Mažu (gal) nušaus vietoj. Vokiečiai greitai, pasakyk žodį, ir gausi kulką į kaktą. Taip buvo.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kai neliko žydų, kas atsitiko su jų turtu?

Birutė Žaganevičienė: Su vežimais vežė turtą, drabužius svarbiausia. Tai kur dabar ligoninė, gal matėt važiuojant, toks didelis namas, tai ten buvo ne taip pastatytas, dabar jis perremontuotas, tai ten didelis langas, nu, jau labai didelis, nežinau, kas ten buvo, ar ten įstaiga, ar ten gyveno kas nors. Tai ten ant stalo išmėtyti tie drabužiai. Dar mano mamą šaukė, atėik, Marytėle, tu našlė, penki vaikai, sako, tau sunku, drabužių pasiimsi. Mama pasakė: mano vaikai kruvinų drabužių nenešios, ir nėjo, nė vieno skurlio neturėjo.

Alicija Žukauskaitė: O jūs matėt, kaip tie rūbai ten gulėjo?

Birutė Žaganevičienė: Ar ten? Nu, tai kaip, eini, žiūri pro langą ir matai. Nereikia ten įeiti, tas langas didelis. Nėjo, nėjo mama. Tai Keilė davė tokią suknelę močiutei mano, ba jos irgi mama buvo (turėjo mamą), tai čia parneši. O jos brolis buvo mokytojas, mes labai gerai sutikom su jais. Per kiekvieną šventę pasibarškina – jau jis ateina. Jis mokytojas ten buvo, dvi klasės žydų buvo, tai še, Marytėle, dovanų vaikams. Ar ant Kalėdų, ar ant Velykų, nesvarbu, kokio šventė, visada atnešdavo didžiausią dėžę visokių skanumynų pridėjus. Visą laiką. Mums baisiai buvo jo gaila, nepaprastai.

Alicija Žukauskaitė: Kada atidavė ta moteris jūsų močiutei suknelę?

Birutė Žaganevičienė: Tą pačią dieną, kai vežė. Aš nesusigaudžiau tokių reikalų ir nubėgau pas tą Keilę, iš kiemo pusės, žinoma. O priešais per duris gyveno lietuviai irgi. Tas vyras vokiečių buvo, bet Lietuvos vokiečių, labai geras žmogus. Mane pamatė, mane pasišaukė, tai davė skėtį nuo lietaus ir močiutei suknelę. Aš tik išėjau, ir vokiečiai įėjo. Kaip aš nusigandau, kaip nėra namo, tai jūs neklauskit. O ką aš žinau, kuo mane paskaitys. Tai gerai, kad tas Flekaitis, jis vokiškai labai gerai kalbėjo, vertėju buvo prie vokiečių, bet jis nė vieno žmogaus neįskundė, labai geras buvo.

Alicija Žukauskaitė: Kas atsitiko su žydų namais po to?

Birutė Žaganevičienė: O su žydų namais, mes vienur buvom įėję pažiūrėt, – tikrai baldai likę. Jokių patalynių. Ar tie žydai pasiėmė tas patalynes, ar ten žmonės išsigraibė, bet mes taip įėjom, mergiščios, šalia visai. Gražūs baldai tokie stovi visi, bet viskas tuščia.

Bonkute rašalinę radau, tai pasiėmiau. Aš vis rinkdavau. Mama sako, ką tu veiksi su tom bonkom? Sakau, rašalą pilsiu. Kur tie baldai dingo, žinokit, tikrai nežinau, kažkas turėjo juos paimt. Paskui visur buvo užrakinta. Ir vienas tas Laurinaitis, kur šaudė žydus, jis gyveno ten, kur ta ligoninė, tokiam name. Jis nusikraustė (įsikraustė). Jie labai biednai gyveno tokiam namuky. Ir jam prisisapnavo, matyt, ar jam faktinai taip buvo, kad nuo jo patalus traukia. O kai jis žydus šaudė, tai jam ir vaidenosi, matyt. Ir, žinokit, jį šventino, ir kunigą kvietė, ir jis turėjo išeiti iš tų namų.

Alicija Žukauskaitė: O ten buvo žydų namai?

Birutė Žaganevičienė: Žydų namai. Ar jam vaidenosi, ar prisisapnavo, sakė, kad patalus nuo jo vis traukia. Jam patalus traukia, jis negali gulėt ir turėjo išeiti iš ten. Jau, matyt, sąžinė nedavė jam (miegoti), kad žydus šaudė taip žiauriai. Žinokit, pušų tošis nuplėšta. Vaikus nešaudė, už kojų į medžius trankė. Mes viską apšnipinėjom po to. Praėjo kelios dienos, ką mums sakys, kad mes tik tokie vaikai. Nesutikom jokio prūso, nieko mes nesutikom. Aviečiautėjom, kanes (metalinis indelis pienui) pasiėmė,ėjom specialiai pažiūrėt, kur juos sušaudė.

Alicija Žukauskaitė: Tai čia, kur moteris?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Birutė Žaganevičienė: Kur moteris.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kokių daiktų matėt aplinkui?

Birutė Žaganevičienė: Ne, nieko. Tik užkasta duobė ir viskas. Ir tuos plaukus. Pirmiausia pamačiau tuos plaukus ant medžio, ant pušies. Tai paskui taip nejauku pasidarė, sakom, bėgam iš čia, ba ateis kokie vokiečiai ar kokie šnipai, negali visais pasitikėt.

Alicija Žukauskaitė: Na, o koks yra likimas tų, kurie, kaip jūs žinojot, gal lydėjo, gal šaudė, gal dar kažką darė? Tų lietuvių, naumiestiečių?

Birutė Žaganevičienė: Tų vyrų?

Birutė Žaganevičienė: Taip.

Birutė Žaganevičienė: Tai jie visi į užsienį išsinešė, išsinešdino. Tai aš tik vieną atsimenu. Dar, teisingai, toks Grajauskas buvo. Ta Grajauskas mirė, o tas Stankevičius(?) (?), kuris parėjo, dešimt metų gavo kalėjimo. Parėjo ir atėjo tiesiai pas mus. Aš ateinu, sėdi toks senis. Aš jam nei labas, nieko nesakau, aš jo nepažystu. Paskui jis išėjo, o mama sako, čia buvo Stankaitis Jurgis, mano brolio podis (krikštatėvis) dar, kaip sako, kai krikštija. Sako, iš kalėjimo parėjo. Sako, aš su juo nešnekėjau. Jeigu tu šitaip galėjai daryti, tai man tavęs ir nereikia. Tai paskui žmona atsėmė į Ameriką jį. Taip kalba.

Alicija Žukauskaitė: O kur kiti dingo?

Birutė Žaganevičienė: Cha cha, visi užsieny sėdi. Kiti mirę. Man atrodo, prie vokiečių jie visi bėgo, žinojo, kad jei ateis rusas, tai jiems bus labai blogai. Tai jie visi varė. O čia vienas (toks) Gudiškis buvo kaime, tai tas Gudiškis, kuris šaudė, jis dabar Australijoje gyvena. Ne jisai, o brolis. Aš su giminėm šnekėjau, sakau, jei jis būtų šaudęs, jis būtų kalėjime sėdėjęs. O jis kalėjime nesėdėjo. Ką, jis už brolių atsakys? Tas Gudiškis, čia kur buvo, jau kokie metai, kaip miręs, o anas Australijoje. Buvo atvažiavęs čia kelis kartus, mačiau aš jį.

Alicija Žukauskaitė: Į Kudirkos Naumiestį?

Birutė Žaganevičienė: Taip.

Alicija Žukauskaitė: O kur jūs jį čia matėt?

Birutė Žaganevičienė: Kur aš jį mačiau? O kai buvo šv. Petras, tokie atlaidai, tai bažnyčioj mačiau. Paskui buvo Skaisgirys, tą mačiau. Manęs viena klausia, tu jį pažysti? Sakau, man matytas, bet nežinau, kas jis toks, į amerikoną panašus, kažkaip skiriasi tie rūbai, ta išvaizda. Sako, čia Skaisgirys, tas, kuris žydus šaudė. Dar filmavo ant vargonų užsilipęs, dar aš jam kelią daviau, sakau, prašau, praeikit. Tik po to sužinojau, kas jis toks, būčiau nuvertus nuo vargonų (juokiasi). Filmavo, filmavo jis... Laurinaitis, Jurkšaitis – tokie jauni vyrai, gražūs buvo ir šitokį darbą dirbo. Nežinau... Ar jie vokiečiams pataikavo, ar jie turto norėjo, kažko jie norėjo, matyt. Nežinau, kaip šitaip gali elgtis žmonės, aš neturiu supratimo.

Alicija Žukauskaitė: Ar lietuviai baltus raiščius nešiojo?

Birutė Žaganevičienė: Šito nemačiau. Čia buvo Lietuvos vokiečių, jie turėjo uniformą tokią. Mano brolis šešiolikos metų su vyrais, suaugusiais, į plechavičiukus išbėgo (Plechavičiaus kariuomenė), ir mes nieko nežinojom. Pareina, sako, Marytėle, Stasiukas išvažiavo su tais. O šalia gyveno toks vokietukas Valteris. Jis sakė, Stasy, kavokis (slėpkis), aš mačiau, kaip tu parėjai, nes vokiečiai visus plechavičiukus vežė į Vokietiją, į darbus. O šitas parėjo naktį su uniforma, su šautuvu, su viskuo. Prasadarė duris, stovi. O kaip tu čia dabar?.. Kokias dvi dienas pabuvo ir išėjo iš namų. O tas Valteris (sako), Stasy, kavokis (slėpkis), aš mačiau, kaip tu parėjai, bet aš tavęs neišduosiu, nes tu mano draugas.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: O Plechavičiaus kariuomenė prieš vokiečius kovojo?

Birutė Žaganevičienė: Taip. Lietuvos kariuomenė skaitosi. Jis išėjo, slapstėsi kaimuose. O paskui, kada rusai užėjo, jis parėjo. O mums, kai frontas traukėsi, liepė evakuotis, mes sakom, ne, mes norim būt Lietuvoj, tai į Žemaitiją mus išvarė. Po karo parvažiuojam į Naumiestį, tada jis atsirado. Sako, Stasiukas jūsų ieško. O paėmė paskui į stribus. Kad tu buvai plechavičiukas, tai gali eit į stribus. Kokį porą metų jis ten pabuvo per jėgą, dar kalėjime pabuvo, paskui nušovė jį.

Alicija Žukauskaitė: Kas nušovė?

Birutė Žaganevičienė: O susirėmimas su partizanais buvo. Kas nušovė – neaišku. Tų trys krito ir tų trys krito, ir visus į Naumiestį parvežė. Gal įsakyta buvo, kad stribai nušautų, ba visokių buvo, ar partizanų kulka į jį pataikė. Jis nė vienos kulkos neiššovė. Kaip jis gali šauti, jei brolis šešiolikos metų išėjęs į partizanus? Tai kaip gali šauti? Mama sakė, nešauk nė į vieną.

Alicija Žukauskaitė: Tai vienas buvo partizanuose, kitas buvo stribuose?

Birutė Žaganevičienė: Tas, kuris į stribus ėjo, kalėjime tris mėnesius buvo. Nieks neklausė. Pirmą sykį išėjo (į kautynes) ir pirmą sykį žuvo. Trys tie, trys tie.

Alicija Žukauskaitė: Aš dar norėjau sugrįžti į karo pradžią, kai žydus čia sušaudė. Ar kunigas bažnyčioje sakė ką nors, ar nieko nesakė?

Birutė Žaganevičienė: Ne, šito tai aš nežinau. Kunigai, man atrodo, bijojo. Nors tų kunigų buvo daug...

Alicija Žukauskaitė: Nesupratau, kokių kunigų?

Birutė Žaganevičienė: Špionų. Manot, visi šventi buvo? Nebuvo visi šventi. Yra, kurie išpažinčių klauso, išdavinėja, iš žmonių viską surenka, KGB perduoda. O kiti – ne, kiti su partizanais veikė.

Alicija Žukauskaitė: Tai čia po karo. O karo metu?

Birutė Žaganevičienė: Prie vokiečio tai jiems (kunigams) nieko nedarė, bet kai užėjo rusas, labai daug padarė, išžudė, išniekino, akis išpjovė.

Alicija Žukauskaitė: Norėjau paklausti, ar prie to epizodo apie karo pradžią gal dar norėtumėte ką nors pridėti, ką nors papasakoti?

Birutė Žaganevičienė: Koku laiku?

Birutė Žaganevičienė: Na, apie tą žydų naikinimo laikotarpį? Gal dar matėt ką nors?

Birutė Žaganevičienė: Kai vokiečiai užėjo, tai aš tik mačiau, kaip belaisvius gaudė, jau žydai buvo sušaudyti. Pirmiausia griebė belaisvius rusus, o paskui, kai apsitvarkė, tai griebėsi žydų.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kokia buvo priežastis, kad jus ištrėmė į Sibirą?

Birutė Žaganevičienė: Už tą brolių, kuris va čia stovi (rodo fotografiją). Čia abudu broliai stovi. Šešiolikos metų. Kaip jam neit į partizanus, o ką jam daryt? Jeigu tas ūkininkas laikė partizanus, o jis dirbo, jis nežinojo ilgą laiką. Kada parvažiavo namo, atbėga brolis kitas. Kur Juozukas? Sakom, išvažiavo. Sako, o jetus tu mano, ten susišaudymas vyko, ten šeimininką nušovė, išlakstė visi, nė vieno nėra. O kur jam dingt? Galvoja, aš pareisiu namo, mane Karmaliūginas, KGB viršininkas, partorgas Gudaitis, čia tų špionų ir dabar yra Naumiesty daug, tai sako, mane nužudys. Tai aš geriau eisiu į partizanus, nors už Tėvynę žūsiu. Tai jo žodžiai pasakyti. Jis labai mažai (trumpai) buvo, jis pats nusišovė, sakė, aš nepasiduosiu gyvas, aš nusišausiu.

Alicija Žukauskaitė: Už tai išvežė likusią šeimą?

Birutė Žaganevičienė: Už tai.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Kokia buvo ta likusi šeima, kiek jūsų buvo?

Birutė Žaganevičienė: Mes trys seserys ir mama. Aš vyriausia, šešiolikos metų buvau.

Alicija Žukauskaitė: Ir į kur jus išvežė?

Birutė Žaganevičienė: Į Sibirą.

Alicija Žukauskaitė: Aš suprantu, bet į kurią vietą?

Birutė Žaganevičienė: Už Krasnojarsko dar. 6 000 km nuo Lietuvos, ten mes buvom.

Šaltis keturiasdešimt būdavo, trisdešimt. Nei apsiaut, nei apsirengt, visgi po karo mes nieko neturėjom. Nieko neturėjom, o šaltis begalinis. Ir dar valgyt nieko neturėjom. Kaip mes išsilaikėm, aš neturiu supratimo. Kai parvažiavom, pasą darėmės, sako, jūs be teisės (neteisingai) išvežti. Tai kur anksčiau buvot?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.